

דו"ח של ה"שירות" לשנת תשכ"ו

הקודמות היה נהוג להתחיל בשימוש בזירמת הפריס הצעירים, כשהם מבוגרים יותר? ומה היו התוצאות אז? כשעיינתי בטבלה 5, בה מובאים אחוזי הבלתי-חוזרות לפי פריס, נהר-שמתי שייתכן והמכשלה, בחלקה, נגרמה ע"י שני הפריס הצעירים, "אכזיב" ו"ניצן".

לא נמסרו פרטים על הקשיים המיוחדים בהתעברות באחד האיזורים (איזור 8), אולם הנהלת האגודה אחזה באמצעים לתיקון המצב. כן שוקדת ההנהלה על העלאת האפקטיביות של ההזרעות בדרכים שונות; כך, למשל, נמסר על ניסוי של תיכול זירמה באנטיביוטיקה (פאניצין) לין וסטראפטומיצין) לשם שיפור עוצמת ההפ-ראה שלה, ונזכרו שאין צורך בכך, כיוון שהזיר-מה של פרי המכון היא בדרך כלל נקיה ואינה גנועה בגורמי מחלות מין, וכן הטיפול בזירמה במעבדה ובשדה הוא שפיר למדי מבחינה היגיי-נית. הניסוי נערך בהיקף די גדול ויש איפוא יסוד לבטוח בתוצאות שהושגו.

אנו קוראים בדו"ח שבדרך כלל הולך ופוחת שיעור ההתעברות מהזרעות ראשונות, בהשוואה להזרעות חוזרות. מובעת ההשערה שהזרעה ראשונה של פרות שהינן "במצב לא תקין" והזרעות בתאנות מפוקפקות גרמו לתקלות הנ"ל. לשם לימוד בעיית ההזרעה בתאנות מפוקפקות הוטל על מוריעים אחדים לציין ביומן כל מקרה של הזרעה בתאנה לא ברורה, וסיכום ראשון מאשר שהזרעות אלה הן ברובן בלתי אפקטיביות, אלא שהמסקנה הסופית טרם הוסקה ועומדים להרחיב את הסקר הזה.

ענין מיוחד מעוררת טבלה מס' 7, בה מובאות תוצאות ההזרעה, בממוצע לפרה, תוך השוואה בין עדר מושבי לעדר קיבוצי, והנה מה שכתוב בנידון זה בדו"ח: "בתשכ"ו, המספר הממוצע של הזרעות לפרה במרחב כולו היה 1.71; בעדר המושבי — 1.64 ובעדר הקיבוצי 1.85, וזה מת-בטא בתוספת הזרעות כדי 12.8%. ההפרש הוא גדול יותר באזורים 2 ו-5 ומגיע ל-26.4% ו-25.2%, בהתאמה. גם בשנים הקודמות (תשכ"ד ותשכ"ה) התבלטו הפרשים אלה, הסיבות לכך

בדרך כלל אין כוח משיכה רב לדו"ח גדוש טבלאות רבות, אולם עלי להודות שאופן הגשת החומר בדו"ח שלפנינו, צורתו החיצונית הנאה וההסברות הענייניות בסגנון תמציתי, ללא אר-כנות, גרו את הסקרנות לעיין בו; ואמנם קראתי בו מא' ועד ת' ואנסה להלן ל"שדר" בצורה תמציתית אילו פרטים שעוררו ענין מיוחד.

מלים אחדות על התפתחות האגודה: אם אין זכרוננו מטעה אותי, הרי עברו על יגודה זו חבלי-לידה קשים ואף פקדו אותה משברים שאיימו על קיומה, וממילא על התחרבותה; והנה אנו למדים שעקשנותם והתמדתם של מספר נאמנים העלו את האגודה על דרך המלך ואין עוד מקום לספקנות בדבר חיוניות שרות זה, כשהוא נושא בעול הפרייה ורבייה של 37 אלף פרות ועגלות ואף למעלה מזה.

בטבלה על התפתחות האגודה מובא אחוז הבלתי-חוזרות, החל משנת 1953/54 ועד 1965/66. הרי זה נעים להיווכח בשיפור ההתעברות מדי שנה בשנה, ורק בשנה האחרונה חלה נסיגה כדי 4.1% לעומת השנה הקודמת. טוב עושים האחראים לאגודה, בנסותם להסביר את סיבות ירידה זו בפוריות, שהינן מנוסחות כדלקמן:

(1) הפעלה מוגברת של פריס בדוקים, ואף כאלה עם רמת פוריות בינונית;
(2) הפעלת "פריס צעירים", בעודם בגיל רך;

(3) קשיים מיוחדים בהתעברות באחד האי-זורים, דבר שהשפיע על התוצאה הממוצעת הכללית;

(4) האטה בסילוק פרות קשות-התעברות אהעדרים.

סיבה מס' 2 נראית תמוהה במידה מסויימת: ברגיל, פוריותם של פריס צעירים גדולה מזו של פריס מבוגרים ומזקינים, ובזאת נוכחנו עוד "בימים ההם", כשהפרות הופרו בשיטת הרביעה הטבעית. ואולי לא הגיל הרך של הצעירים (עם כניסתם לפעולה) פגם את כושר ההפראה שלהם, אלא צירוף של נסיבות אחרות? ומהו הפירוש העובדתי לגיל הרך — בחודשים? האם בשנים

מה קפואה בלבד. יש לברך על חתירה זו לשיכ"ל לול שיטת ההזרעה, כי היא תביא עימה גם פתרון בעל חשיבות כלכלית רבה בשאלת החי-זקת הפרים הצעירים בהמתנה, שכידוע כרוכה בהוצאות נכבדות למדי.

„השרות” מנסה לפתור גם שאלת ההזרעה בעדרי הבקר לבשר. הניסיון שנעשה בעדר שעלבים מעורר תקוות שההפראה בפר שארולה בשיטת ההזרעה תביא יתרונות כלכליים לבעלי העדרים. לעת עתה ישנם עוד קשיים טאכניים בביצוע הדבר, אולם יש סיכוי להתגבר עליהם. מהפרטים על עדר הפרים שבמכון למדי שהולך וגדל מספר העגלים שרוכשים מדי שנה בשנה, תוך מגמה להשיג 3² פרים משביחים מתוך 8⁹ שיועמדו במבחן. בס"ה הוחזקו בשנת תשכ"ו בממוצע שנתי 36.8 פרים, כשהמספר הממוצע של פרים בעבודה (בהפעלה) עמד על 15.6.

בתשכ"ו הוצאו מהמכון 7 פרים — 3 מטעמי בירור, 2 מחמת פוריות לקויה ו-2 מחמת „תאור” נות” שחייבו שחיטת הפרים. נרכשו בתשכ"ו 10 עגלים. יש למצא בדו"ח גם פרטים על תוצאות מבחני הצאצאים של הפרים על יסוד תגובות של 122 יום ועל יסוד תקופות חליבה מלאות של 305 יום. בטבלה מיוחדת (מס' 14) הובאו פרטים על „אופי” ההמלטות לפי הפרים. נדמה לי שמהנתונים שבטבלה זו אין להסיק מסקנות בעלות משמעות של ממש בכל הנוגע להשפעת הפר על „קושי” בהמלטה ועל „אחוזי” התמותה של יוצאי חלציו בלידה, ותימצא ודאי ההזדמנות לחתום מטה לדון בשאלה זו באופן מיוחד ובמפורט. אף מהצצה קלה בטבלה זו מתעוררים ספקות ותמיהות לגבי משמעות ההשפעה של הפר על התקלות הנ"ל (תוך עימות הנתונים שלגבי עגלות עם אלה של הפרות).

עלי להודות שטבלה 11, בה מרוכז מספר ההזרעות בזירמת הפרים הצעירים ו„יכול” הבנות שלהם, ששימשה יסוד למבחנים, הביאתני כמעט במבוכה; ואמנם גם הנהלת המכון מופתעת מהשיעור הקטן של „בנות להזרעה” לעומת המספר הגדול של ההזרעות — 1481 בנות

הן: (1) בעדר הקיבוצי מרובה יותר הבקר בעל כושר הנבה גדול ומניחים שפרות כאלה נמצאות במצב פיסיוולוגי מיוחד שאינו מאפשר התעברות במועד מוקדם, וכתוצאה מכך הן זקוקות להזרעות מרובות יותר עד להתעברות; (2) מניחים שתנאי המימשק בעדר גדול משפיעים על הנמכת שיעורי ההתעברות, ומכיוון שיחידות העדר בקי-בוצים הן, כידוע, גדולות מבעדרים המושביים, הרי יש לצפות לשיעורי התעברות נמוכים יותר בעדרים הקיבוציים. אישור לתופעה זו מוצאים גם בפרסומים מאנגליה; שם מצאו שבעדר קטן, המונה מפרה אחת עד 8 פרות, אחוזי הבלתי חוזרות כעבור 90—120 מההזרעה הוא 75.1, לער מת 62.3% בעדר המונה 50 ראש ויותר; גם במקרה זה ההפרש בין עדר קטן לעדר גדול הוא בגבולות 12.8% (לטובת העדר הקטן).

על חלוקת ההזרעות לפי חודשי השנה למדים מטבלה 4 ומהתרשים מס' 1. מתברר שגם במרחב „השרות” התייצבה המגמה של מיעוט ההזרעות בחודשי הסתיו לשם מניעה, ככל האפשר, של המלטות בעונת הקיץ. בעונת אפריל-יוני מתבלטת המגמה של ריבוי ההזרעות, וכנראה שזוהי גם העונה של התעברות קלה יותר. מאותו תרשים למדים שבחודשי הקיץ, וביחוד בעונת יולי-ספטמבר, רמת הפוריות היא בשפל תופעה זו ידועה לבוקרים הוותיקים עוד מהימים ההם, כשהיתה נהוגה הרביעה הטבעית. אין ספק שכוחם המפרה של הפרים בימות החמה הוא פחות, ויתכן שאיסוף זירמה בעונה הקרירה יותר ושימורה ע"י הקפאה, יביא עימו שיפור בתוצאות ההזרעה של חודשי הקיץ החמים. ברשימה על זירמה קפואה בכופתיות, שנתפרסמה ב„משק הבקר והחלב”, חוברת 89, נרמז על כך ע"י דן קלי.

בדו"ח מסופר על התקדמות בשימוש בזירמה קפואה בכופתיות ועל הרחבת הניסוי. בקשר עם זה הוחלט ב„השרות” לרכוש ציוד (מיכלים לשימור זירמה) שיאפשר כינון „באנקים” לזיר-מה והרחבת ההזרעה בזירמה קפואה. אם יתברר שההתעברות מזירמה קפואה בכופתיות אינה נופלת מזו של זירמה טריה נוזלית, הרי יתכן שמכון „השרות” יעבור לביצוע ההזרעות בזיר-

ענף בקר החלב בשעת החירום והמלחמה

הקדמה

מטרת הסקר היא לסכם את ההכנות שנעשו בעדרים לקראת שעת חירום וכיצד עמדו במבחן המלחמה. החל מהגיוס ועד ל-5 ליוני — יום פרוץ הקרבות — עברו שבועיים שהיו תקופה של הכנות קדחתניות להתארגנות, להתחפרות, להכנת מלאי מזון, מים ואמצעים לעמידה בעת מבחן.

בעיות עבודה וכוו"אדם

במשק הקיבוצי גם מענף הרפת, כמו מיתר ענפי המשק גוייס מספר גדול והולך של עובדים, אך היות והגיוס היה הדרגתי, אפשר היה להכניס בהדרגה לעבודה עובדים מחליפים שאינם יוצאי-צבא מבין חברים מבוגרים, או תברות שעבדו ברפת בעבר, ותלמידי הכיתות הגבוהות של ב"ס תיכון; וככל שמצבת העובדים הקבועים בענף כללה יותר עובדים מסוגים אלה — מצבו היה יותר קל. במרבית המשקים נשארו שניים או יותר מאנשי הצוות הקבוע שקלטו את "התגבורת". למשק אחד נשלחה רפתנית מנוסה ממשק ותיק, בישובים הקרובים לגבול (לשעבר) היו כל החברים מרותקים למשקיהם והבוקרים מצאו זמן גם "להעיף מבט" על הפרות. במשק שלא נשאר בו אף אחד שידע לחלוב ומכיר את הפרות — נגרמו כמובן נזקים כבדים. פה ושם נשארו

(שנולדו עד יוני 1966) מעשרת אלפים הזרעות שבוצעו בתקופה שבין נובמבר 63 ואוקטובר 1965. אכן יכול דל ביותר, והסיבות לכך מוסברות כדלקמן: (1) הזרעות חוזרות (כפולות); (2) אחוזי התעברות נמוך של אמהות; (3) הפירות ומכירה של אמהות לפני הלידה; (4) המלכות זכרים; (5) מכירה ושחיטה של עגלות. למדתי איפוא מטבלה זו שאין לסמוך על תיכונן פעולות כגון אלה מבלי להביא בחשבון את התנאים והנסיבות שעלולים להשתנות מפקידה לפקידה.

יעוצה העצה לבוקרים שקיבלו את הד"ח הזה לעיין בו באופן יסודי, כי הוא מספק חומר רב ומגוון, שעליו לעורר סקרנות ועירנות לגבי בעיות קידום הענף מבחינה טיפוחית. י. ע.

גם עובדים מבני המעוטים.

במשק המושבי, מצב כוח האדם של המושבים הוא פועל יוצא ממצבם הדמוגרפי; במושבים הוותיקים ביותר גויסה שכבת הבנים ונשארו הנכדים ש"השתלטו" בצורה מופתית על כל הענפים, כולל הרפת. בעזרתם הלא מבוטלת של הסבים והסבתות. יותר קשה היה מצבם של המושבים הצעירים, בהם אין עדיין נכדים בגיל העבודה; רובם המכריע של הבנים גויסו והגר שיאה בעול המשק הוטלה על ההורים הקשישים. במשקים אלה אורגנה והתארגנה עזרה הדדית לעבודת החליבה, להובלות החלב והמספוא וכדומה.

מסקנות

מרבית המשקים התגברו על בעיות כוח-האדם בצורה מניחה את הדעת.

כדי למנוע משברים קשים בעת חירום, רצוי להכליל בצוות העובדים הקבוע מספר מספיק של חברים מבוגרים שאינם יוצאי-צבא, של חברות, ושל תלמידי הכיתות הגבוהות של ב"ס תיכון.

יש להכשיר ולשתף עובדים אלה בכל סוגי העבודה בענף: בחליבה, בטיפולים שוטפים ובהזנה.

מן הראוי להכליל בתכנית הלימודים לנוער החקלאי פרק על ניהול והחזקת עדר בקר חלב ועל עבודה מעשית בו.

עזרה הדדית בתוך ישובים ובין הישובים היתה מתמיד נהוגה, ויש להמשיך במסורת נאה זו גם בעתיד.

האספקה והזנת הבקר

מנקודת ראות הזנת הבקר נודמן כעין "עיר תוי" נוח של המלחמה: השחית, מהיבול החדש, בחלקה היתה כבר במתבנים ובחלקה בשדה, והודות לכך צומצם סיכון של פגיעה בכל השחת; הסלק היווה מחסן של מזון עסיסי ובמידה שלא היו הפגזות, הרי הובילו אותו באופן סדיר; עשב הרודאס החל להניב באותם הימים את מלוא היבול ורק במקרים מעטים היו הפרעות